

УДК 371.3

ТЕНДЕНЦІЇ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ

Щербина М. Б.

madina70@ukr.net

Київський національний лінгвістичний університет

Дата надходження 30.10.2017. Рекомендовано до друку 1.11.2017.

Анотація. Стаття ґрунтується на результатах аналізу робіт зарубіжних і вітчизняних учених, присвячених проблемам методики навчання іншомовного діалогічного мовлення та формування іншомовної компетентності у цьому виді мовленнєвої діяльності. Розглянуто специфіку індивідуалізації освітнього процесу та диференційованого підходу до навчання іноземних мов як її практичної реалізації на заняттях з іноземної мови. Проаналізовано хронологію розвитку наукових підходів і методів навчання іншомовного діалогічного мовлення та актуальний стан наукового дослідження цієї проблеми. За результатами проведеного аналізу визначено теоретичні засади, на яких може бути практично реалізоване диференційоване навчання іншомовного діалогічного мовлення. Акцентовано необхідність дослідження цієї проблеми в прямій її постановці, а саме: розробленні методики диференційованого формування англійської компетентності в діалогічному мовленні та експериментальної перевірки її ефективності. **Ключові слова:** індивідуалізація, диференціація, іншомовне діалогічне мовлення, компетентність у діалогічному мовленні.

Щербина М. Б. Киевский национальный лингвистический университет

Тенденции методики обучения иноязычной диалогической речи и перспективы дифференциации.

Аннотация. Статья основывается на результатах анализа работ зарубежных и отечественных ученых, посвященных проблемам методики обучения иноязычной диалогической речи и формирования иноязычной компетентности в этом виде речевой деятельности. Рассмотрена специфика индивидуализации образовательного процесса и дифференцированного подхода к обучению иностранным языкам как ее практической реализации на занятиях по иностранному языку. Проанализированы хронология развития научных подходов и методов обучения иноязычной диалогической речи и актуальное состояние научного исследования этой проблемы. По результатам проведенного анализа были определены теоретические основы, на которых может быть практически реализовано дифференцированное обучение иноязычной диалогической речи. Подчеркнута необходимость исследования этой проблемы в прямой ее постановке, а именно: разработке методики дифференцированного формирования англоязычной компетентности в диалогической речи и экспериментальной проверке ее эффективности.

Ключевые слова: индивидуализация, дифференциация, иноязычная диалогическая речь, компетентность в диалогической речи.

Shcherbyna M. Kyiv National Linguistic University

Tendencies of the speaking interaction teaching methodology and the perspectives of differentiated learning (instruction and assessment)

Abstract. Introduction. The recent policy of the Ukrainian education involves changes on all the educational stages. According to the latest implemented laws in this field, the principle of individualization is of the greatest importance. The latter requires organizing an educational process so that to take into consideration students' individual needs, interests, skills, motives, and other personal psycho-physiological peculiarities. Within the class work, individualization can be realized by means of differentiated learning (instruction and assessment). In response to public demands caused by the integration of Ukraine into the international community, foreign languages speaking professionals are required. In order to meet the social need, the speaking interaction competence of the students with foreign languages as their major should be developed. Thus, they could introduce our nation and its culture in the world. The **purpose** of this article is to make the analysis of the research done concerning the methodology of the speaking interaction competence and its development by means of differentiated instruction

and assessment. For this purpose, the **method** of chronological analysis has been applied. The **results** of the research have shown that the theoretical background of this problem was fully elaborated in the previous century, whereas the recent investigations were aimed at the methodology of the speaking interaction competence and its development with innovative teaching tools. As a **conclusion**, this research shows that the problem of the methodology of the speaking interaction competence and its development by means of differentiated instruction and assessment has not been investigated explicitly yet. The latter may become a purpose of the further research. **Key words:** individualization, differentiated learning (instruction and assessment), speaking interaction competence.

Постановка проблеми. Згідно з новим законом України “Про освіту” від 05.09.2017 року здобувачі освіти мають право на **індивідуальну освітню траєкторію**, яка витлумачується як “персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб’єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання” [10].

Актуальності набуває індивідуалізація освітнього процесу, під яким Е. Г. Азімов й А. Н. Щукін розуміють організацію освітнього процесу з урахуванням індивідуальних психологічних особливостей учнів/студентів, їхніх власних мотивів, інтересів, сформованих здібностей тощо [1, с.77]. На практиці індивідуалізація може бути реалізована шляхом диференційованого навчання, за яким учнів/студентів розподіляють на групи залежно від індивідуальних особливостей.

Так, у контексті сучасних реалій перед вищими навчальними закладами (ВНЗ) України постає завдання реорганізації освітнього процесу, зокрема з іноземних мов, з урахуванням нових вимог. Освітній процес у мовних ВНЗ висуває перед викладачами мету розвинути цілісну особистість того, хто вивчає мову, та його самоусвідомлення шляхом збагачення досвіду, розуміння відмінностей між іншими мовами та культурами [8].

Міжкультурне, а водночас і особистісне, спілкування передбачає побудову діалогу як комунікативної інтеракції. Рівень сформованих умінь усно реалізовувати іншомовну мовленнєву комунікацію в діалогічній формі визначає рівень сформованості іншомовної компетентності в діалогічному мовленні (КДМ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема навчання іншомовного діалогічного мовлення (ДМ) і методики формування КДМ не втрачає своєї актуальності останні сто років. У різні періоди розвитку методики навчання ІМ внесок у вирішення цієї методичної проблеми зробили як українські, так і зарубіжні науковці, а саме: В. А. Бухбіндер, М. Л. Вайсбуд, І. О. Грузинська, Ю. І. Пассов, В. Л. Скалкін, Г. М. Уайзер, А. Д. Климентенко, З. М. Цветкова, С. П. Шатілов, Е. П. Шубін тощо. Однак ця проблема й досі не втрачає своєї актуальності. Наприклад, за останні десять років методику навчання англійського ДМ і формуванням англомовної КДМ удосконалювали такі українські науковці, як Л. В. Гайдукова, О. О. Дідух, І. В. Зайцева, Т. І. Коробейнікова, Л. О. Максименко, О. М. Метьолкіна, І. О. Сімкова, Л. Б. Сліпченко, В. В. Черниш, І. В. Чірва, О. В. Ярошенко та ін.

Попри те, що цими фахівцями були досліджені основні проблеми методики навчання ДМ і формування КДМ, зокрема визначено їхні цілі та зміст, запропоновано засоби, розроблено вправи й укладено методичні рекомендації для їх упровадження, вважаємо, що в контексті змін, які відбуваються в освітньому процесі України сьогодні, зокрема його спрямованість на індивідуалізацію, яка щодо навчання ІМ може бути реалізована засобами диференційованого підходу, виникає необхідність дослідження нового аспекту формування КДМ.

Отже, **метою** цієї статті є ретроспективний аналіз дослідження проблеми навчання ДМ за останні сто років і визначення передумов й актуальності проблеми диференційованого формування англомовної КДМ у прямій її постановці.

На кінець XIX – на початку XX століття навчання продуктивних видів мовленнєвої діяльності на заняттях з ІМ, у тому числі говоріння, взагалі не розглядали як практичну мету. Провідним методом навчання ІМ був граматико-перекладний. Значення мало оволодіння граматичними й рецептивними навичками читання. Випускники спеціалізованих навчальних закладів мали розуміти прозу й уміти переказувати прочитане. Варто зазначити, що до 60-их років XX століття в методиці навчання ІМ не диференціювались ДМ і ММ. До 1917 року учні/студенти вправлялися в іншомовному говорінні, виконуючи рецептивно-репродуктивні вправи для навчання читання, наприклад “запитання-відповіді”, що дає підстави говорити лише про елементи реплікування [15, с. 25-36]. Отже, на цьому етапі розвитку методики навчання ІМ іншомовне говоріння, включно й ДМ, було не метою, а засобом навчання ІМ.

Починаючи з 20-х років XX століття, навчання ІМ відбувалося засобами прямого методу, застосування якого передбачало повну відмову від рідної мови на заняттях з ІМ, що уможливило створення сприятливих умов для асоціативного сприйняття й взаємозв'язку між лексичними одиницями (ЛО) чи граматичними структурами (ГС) у процесі спілкування ІМ [1, с. 232]. Тим не менш, на відміну від європейського досвіду застосування цього методу, у вітчизняній методиці того періоду більшість учителів/викладачів ІМ не відмовились від перекладу ЛО на рідну мову, а основними вправами залишалися некомунікативні.

Отже, практичні цілі навчання ІМ у розглядуваний період мали недиференційований характер, а спілкування ІМ на заняттях було невмотивованим і неусвідомленим. Учителі та викладачі керувалися загальноприйнятим методом навчання ІМ.

У 30-х роках педагоги й методисти у своїх працях акцентували увагу на необхідності диференційовано обирати метод навчання ІМ (прямий чи граматико-перекладний) залежно від етапу навчання, враховуючи вікові й психологічні особливості учнів [15, 177]. Спостерігаємо перші кроки до диференціації освітнього процесу.

Разом із новими поглядами на методику навчання ІМ з'явилися нові погляди на формування іншомовних умінь у говорінні. Виникає ідея автоматизувати навички в говорінні цілеспрямовано, а не виконуючи тренувальні вправи для навчання читання. З'являється думка про доцільність формувати ставлення учнів до спілкування ІМ не як до засобу виконання вправ, а як до усвідомленої комунікації з людьми. Основною формою говоріння на занятті почали вважати ДМ, тим самим диференціюючи його від ММ [15, с. 163-164].

На початку 40-х років навчання іншомовного говоріння набуло більш цілеспрямованого характеру. З'явилися такі поняття, як “усні навички”, “розмовне мовлення”, “усні форми роботи”.

У другій половині 50-х років однією з умов розвитку вмінь говоріння стало створення комунікативної ситуації. Методисти наголошували, що навчання іншомовного говоріння має бути наближеним до життя спілкуванням [15, с. 230].

Отже, закладений у 40-50-ті рр. принцип ситуативності навчання іншомовного говоріння сьогодні уможливорює диференційоване навчання ДМ за метою висловлювання, що в контексті індивідуалізації корелює з мотивами учасників діалогу.

Разом із необхідністю створювати комунікативні ситуації виникає потреба в таких засобах навчання, які б слугували не лише інструментом формування мовленнєвих умінь, а й умотивовували учнів/студентів до спілкування з метою обміну думками, поглядами тощо. Одним із таких навчальних засобів став діафільм. Думка про те, що разом з умінням говорити мають паралельно розвиватися уміння сприймати ІМ на слух, дала поштовх застосуванню нових аудитивних засобів навчання ІМ для формування вмінь говоріння [15, с. 230].

Отже, формувалось підґрунтя для диференціації засобів навчання іншомовного говоріння.

Так, найпродуктивнішим періодом розвитку засад методики навчання ДМ стали 60-70-ті роки, оскільки основною метою навчання ІМ цього періоду був розвиток усного

мовлення, у той час, коли навчання лексики й граматики набуло другорядного значення. Відбулась відмова від рецептивно-репродуктивних некомунікативних вправ на користь комунікативних.

Були розроблені мовленнєві моделі й зразки мовлення (ЗМ), засобом яких і відбувалось навчання іншомовного говоріння. Залежно від того, яким чином пропонувалось засвоєння ЗМ, були виокремлені такі підходи до навчання іншомовного говоріння: структурний підхід (оволодіння мовленнєвою моделлю лише за її структурою без урахування семантики), структурно-логічний підхід (мовлення, зокрема діалогічне, розглядалось як сукупність логічно пов'язаних ЗМ, які разом формують комунікативну мету висловлювання) та структурно-семантичний (нівелюється комунікативна мета висловлювання; акцентуються форма та значення ЗМ поза контекстом висловлювання) [6, с. 56].

А. В. Грейсер виділив три етапи навчання іншомовного говоріння: засвоєння компонентів ЗМ, розуміння і репродукція ЗМ з різними ЛО, використання ЗМ у власному мовленні. Водночас така уніфікована етапність навчання іншомовного говоріння мала певні недоліки, спричинені особливостями ДМ і ММ. У цей період виникає диференційований підхід до навчання усного мовлення: ДМ, ММ й аудіювання. Наприклад, у методиці навчання ДМ виокремили додатковий етап – реплікування. Г. М. Уайзер та А. Д. Климентенко, а разом з ними В. А. Бухбіндер виокремили й диференціювали вміння ДМ [15, с. 296].

Сформульовані Ю. І. Пассовим методологічні принципи навчання іншомовного говоріння були покладені в основу комунікативного методу навчання ІМ, за яким оволодіння ІМ має відбуватись лише в процесі комунікативного акту, вибір теми якого має враховувати практичні інтереси учня/студента. У межах цієї статті та її мети акцентуємо запропонований Ю. І. Пассовим принцип індивідуалізації як такий, що слугує теоретичним підґрунтям диференційованого підходу навчання іншомовного говоріння, зокрема ДМ, за діяльнісними мотивами.

У 80-ті роки навчання ІМ набуло міждисциплінарного характеру. На погляди фахівців з методики в той час вплинули нові дослідження з психолінгвістики, соціології, психології тощо. Концепт діяльності як основного засобу оволодіння знаннями створив підґрунтя для відмови від оволодіння ІМ як системою правил і переходу до мовленнєвої діяльності, в ході якої формуються мовленнєві вміння. Так були сформульовані принципи комунікативно-діяльнісного підходу, в межах якого ДМ тлумачиться як форма соціального спілкування з метою міжособистісної взаємодії [6, с. 57-58].

Починаючи з 90-х років, зміцнення міжнародних і міжкультурних зв'язків зумовило необхідність у кваліфікованих фахівцях, які б гідно представляли нашу державу на світовій арені, будуючи діалог з представниками інших культур. Навчання ДМ вийшло із міжособистісного на крос-культурний рівень. Виникла низка підходів до навчання ДМ (соціолінгвістичний, лінгвокраїнознавчий, лінгвокультурознавчий [6, с. 58-60]), згідно з якими учасники діалогу є представниками різних культур, а не окремі особистості. Так навчання ДМ стало засобом формування знань про культуру.

Таким чином, до початку ХХІ століття було розроблене основне теоретичне підґрунтя методики навчання ДМ, яке трансформувалось із засобу навчання ІМ в його мету. Відбулися зміни й у ставленні до ролі суб'єктів діалогу: від їх повного нівелювання до учасників діалогу як представників культур у контексті крос-культурної взаємодії.

Проте ми вважаємо, що виокремлений Ю. І. Пассовим принцип індивідуалізації навчання усного мовлення, зокрема ДМ, так і не був практично реалізований у минулому столітті, оскільки не було розроблено методики навчання ДМ з урахуванням усіх індивідуальних особливостей учнів/студентів як активних суб'єктів діалогу. Диференційований підхід до навчання проявлявся лише у виборі методів і прийомів навчання ДМ на різних ступенях освітнього процесу. Результати нашого аналізу представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Зміна функцій діалогічного мовлення в різні періоди розвитку методики навчання ІМ

Період	Метод / підхід	Функція діалогічного мовлення
до 1917 р.	граматико-перекладний метод	Засіб навчання іншомовного читання
20-ті рр. XX ст.	граматико-перекладний метод; прямий метод	Засіб навчання іншомовного читання
30-ті рр. XX ст.	граматико-перекладний метод; прямий метод	Засіб навчання інших видів іншомовної мовленнєвої діяльності
40-50-ті рр. XX ст.	граматико-перекладний метод; прямий метод	Засіб навчання ІМ
60-ті рр. XX ст.	граматико-перекладний метод; прямий метод	Мета навчання ІМ
70-80-ті рр. XX ст.	структурний структурно-логічний підхід структурно-семантичний підхід комунікативно-діяльнісний підхід	Мета навчання ІМ
90-ті рр. XX ст. – поч. XXI ст.	комунікативно-діяльнісний підхід; соціолінгвістичний; лінгвокраїнознавчий; лінгвокультурознавчий тощо	Мета навчання ІМ і культур

На відміну від методичних досліджень ХХ століття, які були спрямовані на визначення змісту навчання ДМ, сучасні науково-методичні дослідження проблеми зорієнтовані безпосередньо на учасників діалогу. Такий інтерес методистів до суб'єктів освітнього процесу є наслідком теоретично обґрунтованого І. О. Зимньої особистісно-діяльнісного підходу, згідно з яким навчання ІМ має відбуватися з урахуванням мотивів, цілей, досвіду та психофізіологічних особливостей учнів / студентів [1, с. 129]. Основні ідеї І. О. Зимньої заклали підґрунтя подальших досліджень особистісно-діяльнісного підходу авторським колективом під керівництвом О. Б. Бігич щодо молодших школярів [2] і студентів лінгвістичних і нелінгвістичних ВНЗ [3; 5].

Наразі до спектру досліджень вітчизняних науковців входить проблема формування іншомовної КДМ, у тому числі міжкультурної й професійно орієнтованої. У результаті аналізу науково-методичних досліджень з цієї проблеми, проведених кафедрою методики викладання іноземних мов Київського національного лінгвістичного університету за останні 10 років, ми дійшли висновку, що їхня наукова новизна полягає в дослідженні й обґрунтуванні методики формування іншомовної КДМ студентів різних спеціальностей сучасними засобами навчання ІМ.

При цьому принцип індивідуалізації навчання, зокрема диференційоване навчання ДМ, реалізовано лише частково. Так, І. В. Чірва [18] застосувала лише рівневу диференціацію навичок і вмінь, пропонуючи кожному студенту індивідуальні завдання різної складності за результатами комп'ютерного тестування початкового рівня їх сформованості. Досліджуючи формування професійно орієнтованої компетентності в ДМ, Л. В. Гайдукова [7] застосувала диференційований підхід, виокремивши підсистему вправ для розвитку різних методичних умінь навчання ДМ. У дослідженні Я. В. Окопної [4, с. 330-373] диференційований підхід реалізовано через цілі професійно орієнтованого навчання ДМ. З метою добору діалогів-

зразків Т. І. Коробейнікова [13] спиралась на функціональну й стилістичну диференціацію. Водночас усі дослідники в межах різних підходів, у тому числі й особистісно-діяльнісного (О. М. Метьолкіна [14], О. В. Ярошенко [19]), керувались принципом індивідуалізації, обираючи функціональний тип досліджуваного діалогу як такий, що зумовлений професійними потребами студентів (див. табл. 2). Однак жоден із згаданих у табл. 2 науковців не досліджував проблему диференційованого формування КДМ у прямій її постановці.

Таблиця 2

Дисертації з навчання діалогічного мовлення вітчизняних методистів

Автор дисертації	Рік	Функціональний тип іншомовного діалогу	Засіб навчання	Суб'єкт навчання
І. В. Чірва	2008	Діалог-розпитування	комп'ютерна програма "Speak up English"	студенти I курсу спеціальності "Обчислювальна техніка"
Л. В. Гайдукова	2008	Діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін думками	навчальна анкета, спостережувальна таблиця, аудіожурнал	студенти I-II курсів мовного ВНЗ –майбутні вчителі
І. О. Сімкова	2010	Професійно орієнтована дискусія	кейс	студенти IV курсу – майбутні фахівці у галузі енергозбереження та енергоменеджменту
Я. В. Окопна	2012	Діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін думками, діалог-обговорення/дискусія	навчальна комп'ютерна програма-тренажер "Deutsch nach Englisch"	майбутні фахівці сфери обслуговування
О. М. Метьолкіна	2012	Діалог-розпитування, діалог-домовленість	мультимедійний посібник "Atthecustoms"	студенти-митники II курсу
Л. О. Максименко	2012	Діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін думками, діалог-обговорення/дискусія	-	студенти-майбутні менеджери невиробничої сфери
Т. І. Коробейнікова	2013	Діалог-розпитування, діалог-домовленість, діалог-обмін думками, діалог-обговорення/дискусія	навчальна комп'ютерна програма "Switch on your English"	студенти II року навчання – майбутні учителі (АМ як друга іноземна)
Л. Б. Сліпченко	2014	Діалог-розпитування, діалог-домовленість	аудіовізуальні автентичні матеріали	студенти II курсу – майбутні економісти
О. О. Дідух	2016	Дебати	блок-схема	студенти магістратури – майбутні викладачі АМ
О. В. Ярошенко	2016	Діалог-обговорення/дискусія	Кейс	студенти магістратури – майбутні викладачі АМ
І. В. Зайцева	2017	Діалог-дискусія/обмін думками	автентичні статті	студенти I-II курсів мовного ВНЗ

Згідно з даними табл. 2, спостерігаються тенденція розроблення вітчизняними методистами авторських електронних засобів навчання ДМ (навчальні комп'ютерні програми, мультимедійні посібники) поряд з традиційними друкованими засобами, а також тенденція залучення сучасних технологій (кейсових, проблемного навчання, обговорення дискусійних питань) навчання ІМ і культур, що вважаємо перспективними напрямками диференційованого формування у майбутніх учителів англomовної КДМ.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, формування й розвиток методики навчання ДМ відбувались під впливом загальносуспільних змін і появи нових підходів до навчання ІМ. З огляду на індивідуальну освітню траєкторію студента актуалізується проблема диференційованого навчання ДМ майбутніх учителів ІМ. Результати аналізу досліджень вітчизняних науковців засвідчують, що ця проблема досі не була теоретично обґрунтована й практично реалізована в прямій її постановці. Отже, перспективою подальших наукових розвідок є теоретичне обґрунтування й розроблення методики диференційованого формування в майбутніх учителів англomовної компетентності в діалогічному мовленні й експериментальної перевірки її ефективності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин. – М.: Изд-во ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Бігич О. Б. Особистісно-діяльнісний розвиток молодшого школяра на уроці іноземної мови : монографія / О. Б. Бігич ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2010. – 138 с.
3. Бігич О. Б. Сучасний студент у контексті особистісно-діялісного підходу: за результатами науково-методичних досліджень: Колективна монографія / О. Б. Бігич, М. М. Волошинова, М. С. Глазунов та ін. / за заг. і наук. ред. О. Б. Бігич. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2014. – 148 с.
4. Бігич О. Б. Теорія і практика формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності в говорінні у студентів нелінгвістичних спеціальностей : Колективна монографія / О. Б. Бігич, Л. В. Бондар, М. М. Волошинова, Л. О. Максименко та ін. ; за заг. і наук. ред. О. Б. Бігич. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – 383 с.
5. Бігич О. Б., Щербина М. Б. Особистісно-діяльнісний підхід до формування іншомовної комунікативної компетентності [Електронний ресурс] / О. Б. Бігич, М. Б. Щербина // Аспекти гуманізаційного впливу освіти на особистість : матеріали Міжнар. наук.-практ. заоч. конф. – Режим доступу: http://distance.dnu.dp.ua/ukr/index_ukr.html
6. Божик С. Л. Эволюция понятия и роли диалогической речи в процессе обучения иностранным языкам / С. Л. Божик. // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 2013. – №1. – С. 55–61.
7. Гайдукова Л. В. Формування професійно орієнтованої компетентності в діалогічному мовленні у майбутніх учителів англійської мови : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / Гайдукова Лілія Василівна. – К, 2008. – 342 с.
8. Гальскова Н. Д. Обучение диалогической речи студентов языкового педагогического вуза с учетом их индивидуально-психологических особенностей (немецкий язык) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук : 13.00.02 / Н. Д. Гальскова. – М., 1982. – 22 с.
9. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. укр. вид. доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
10. Зайцева І. В. Формування у майбутніх філологів компетентності в англійському діалогічному мовленні на засадах проблемних ситуацій: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02 / І. В. Зайцева. – К., 2017. – 288 с.
11. Закон “Про освіту” від 05.09.2017 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/card/2145-19>.
12. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учебник [для вузов] / И. А. Зимняя. – [2-е изд., доп., испр. и перераб.]. – М. : Логос, 2001. – 384 с.

13. Коробейнікова Т. І. Формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх учителів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Т. І. Коробейнікова. – К., 2013. – 230 с.
14. Метьолкіна О. М. Формування англомовної професійно орієнтованої компетенції у діалогічному мовленні майбутніх митників: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / О. М. Метьолкіна. – К., 2012. – 241 с.
15. Миролюбов А. А. История отечественной методики обучения иностранным языкам / А. А. Миролюбов. – М : Ступени : Инфра-М, 2002. – 448 с.
16. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению / Е. И. Пассов. – М.: Просвещение, 1991. – 223 с.
17. Сліпченко Л. Б. Методика формування професійно орієнтованої компетентності в англомовному діалогічному мовленні майбутніх фахівців з міжнародної економіки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Л. Б. Сліпченко. – К., 2014. – 356 с.
18. Чірва І. В. Методика навчання майбутніх інженерів-програмістів англійського діалогічного мовлення з використанням комп'ютерних програм : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.02 / І. В. Чірва. – К., 2008. – 206 с.
19. Ярошенко О. В. Формування англомовної професійно орієнтованої компетентності в діалогічному мовленні майбутніх викладачів на основі кейс-методу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. В. Ярошенко. – К., 2015. – 260 с.

REFERENCES

1. Azimov E. G. Novyj slovar' metodicheskikh terminov I ponjatij (teorija I praktika obuchenija jazykam) / E. G. Azimov, A. N. Shhukin. – М.: Izd-vo IKAR, 2009. – 448 s.
2. Bigych O. B. Osobystisno-dijal'nisnyj rozvytok molodshogo shkoljara na uroci inozemnoi' movy : monografija / O. B. Bigych ; Kyi'v. nac. lingv. un-t. – К. : Vyd. centr KNLU, 2010. – 138 s.
3. Bigych O. B. Suchasnyj student u konteksti osobystisno-dijal'nisnogo pidhodu: za rezul'tatamy naukovu-metodychnyh doslidzhen': Kolektyvna monografija / O. B. Bigych, M. M. Voloshynova, M. S. Glazunov ta in. ; za zag. inauk. red. O. B. Bigych. – К.: Vyd. centr KNLU, 2014. – 148 s.
4. Bigych O. B. Teorija I praktyka formuvannja inshomovnoi' profesijno orijentovanoi' kompetentnosti v govornini u studentiv nelingvistychnyh special'nostej : Kolektyvna monografija / O. B. Bigych, L. V. Bondar, M. M. Voloshynova, L. O. Maksymenko ta in. ; za zag. inauk. red. O. B. Bigych. – К.: Vyd. centr KNLU, 2013. – 383 s.
5. Bigych O. B., Shherbyna M. B. Osobystisno-dijal'nisnyj pidhid do formuvannja inshomovnoi' komunikatyvnoi' kompetentnosti [Elektronnyj resurs] / O. B. Bigych, M. B. Shherbyna // Aspekty gumanizujuchogo vplyvu osvity na osobystist': Materialy Mizhnarodnoi' naukovu-praktychnoi' zaochnoi' konferencii'. – Rezhym dostupu: http://distance.dnu.dp.ua/ukr/index_ukr.html
6. Bozhik S. L. Jevoljucija ponjatija I roli dialogicheskoj rechi v processe obuchenija inostrannym jazykam / S. L. Bozhik. // Vestnik Sankt-peterburgskogo universiteta. – 2013. – №1. – S. 55–61.
7. Gajdukova L. V. Formuvannja profesijno orijentovanoi' kompetencii v dialogichnomu movlenni u majbutnih uchiteliv anglijs'koï movi : dis. ... kandidata ped. nauk : 13.00.02 / Gajdukova Lilija Vasilivna. – К, 2008. – 342 s.
8. Gal'skova N. D. Obuchenie dialogicheskoj rechi studentov jazykovogo pedagogicheskogo vuza s uchetom ih individual'no-psihologicheskikh osobennostej (nemeckij jazyk) : avtoref. dis. Na soiskanie uchen. stepeni kand. ped. nauk : 13.00.02 / N. D. Gal'skova. – М., 1982. – 22 s.
9. Zagal'noevropejs'ki Rekomendacii z movnoi' osviti : vivchennja, vikladannja, ocinjuvannja / [nauk. red. ukrains'kogo vidannja doctor ped. nauk, prof. S. Ju. Nikolaeva]. – К. : Lenvit, 2003. – 273 s.
10. Zaiceva I. V. Formuvannja u majbutnih filologiv kompetentnosti v anglijs'komu dialogichnomu movlenni na zasadah problemnyh situacij: dys. ... kand. ped. nauk / I. V. Zajceva. – К., 2017. – 288 s.

11. Zakon “Pro osvitu” vid 05.09.2017 [Elektronnij resurs] // Verhovna Rada Ukrainy. – Rezhim dostupu do resursu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/card/2145-19>.
12. Zimnjaja I. A. Pedagogicheskaja psihologija : uchebnik [dlja vuzov] / I. A. Zimnjaja. – [vtoroje izd., dop., ispr. ipererab.]. – M. : Logos, 2001. – 384 s.
13. Korobejnikova T. I. Formuvannja angломovnoi kompetentnosti v dialogichnomu movlenni majbutnih uchiteliv z vikoristannjam informacijno-komunikacijnih tehnologij: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / T. I. Korobejnikova. – K., 2013. – 230 s.
14. Met'olkina O. M. Formuvannja angломovnoi profesijno orijentovanoi kompetencii u dialogichnomu movlenni majbutnih mitnikiv: dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / O. M. Met'olkina. – K., 2012. – 241 s.
15. Miroljubov A. A. Istorija otechestvennoj metodiki obuchenija inostrannym jazykam / A. A. Miroljubov. – M : Stupeni : Infra-M, 2002. – 448 s.
16. Passov E. I. Kommunikativnyj metod obuchenija inojazychnomu govoreniju. – M.: Prosveshhenie, 1991. – 223 s.
17. Slipchenko L. B. Metodyka formuvannja profesijno orijentovanoi kompetentnosti v angломovnomu dialogichnomu movlenni majbutnih fahivciv z mizhnarodnoi ekonomiky: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.02 / L. B. Slipchenko. – K., 2014. – 356 s.
18. Chirva I. V. Metodyka navchannja majbutnih inzheneriv-programistiv anglijs'kogo dialogichnogo movlennja z vykorystannjam komp'juternyh program : dys. ... kandydata ped. nauk : 13.00.02 / I. V. Chirva. — K., 2008. — 206 s.
19. Jaroshenko O. V. Formuvannja angломovnoi profesijno orijentovanoi kompetentnosti v dialogichnomu movlenni majbutnih vykladachiv na osnovi kejs-metodu : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / O. V. Jaroshenko. – K., 2015. — 260 s.